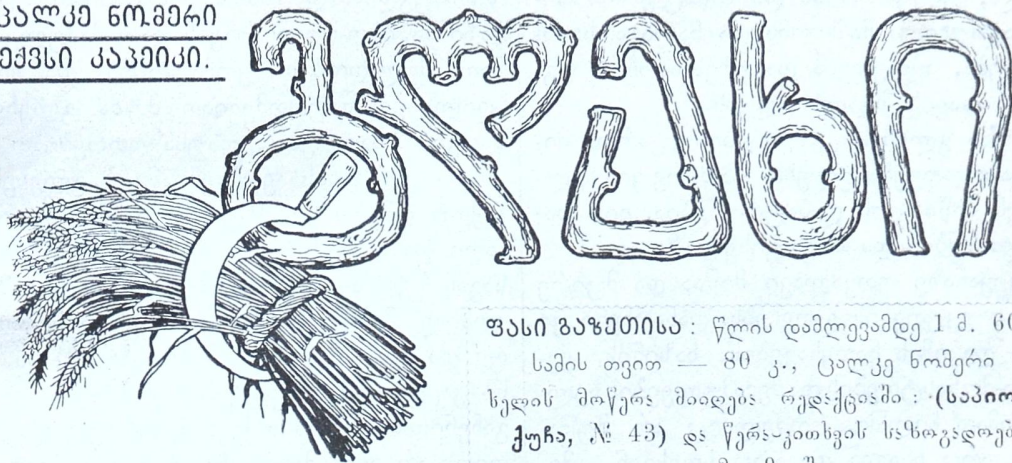

ცალკე ნომერი
ემესი კაპეიკი.

ფასი გაზეთისა : წლის დამლევამდე 1 მ. 60 კ.,
სამის თვით — 80 კ., ცალკე ნომერი 6 კ.
სელის მოწერა მაილება რედაქციაში : (საპიორის
ქუჩა, № 43) და წერა-კითხვის სწავლადების
მადეზიაში.

ქოველკვირული სახალხო გაზეთი

ზინაარსი

რედაქციისგან. — მიწა. — ლექსი, ი. ევლოშვილისა. —
გლეხი და მუშა. — გლეხის წერილები, ქართლელ
გლეხისა. — რა არის მამასწლიისი, გლეხიშვილისა. —
მთავრობის ახალი კანონი უმიწო გლეხებისათვის. —
ჩვენებური ამბები. — რუსეთი. — შვიდი თავისუფ-
ლება.

787
13

„გლეხის“ რედაქცია ღია არის ყოველდღე
კვირა-უქმე დღეების გარდა, დღიის 10 საათიდან
12 საათამდის და ნაშუადღევს 4 საათიდან სა-
ღამოს 6 საათამდის.

ჩვენ შევიტყვეთ, რომ ზოგი მეგაზეთე გა-
ზეთ „გლეხის“ თითო ნომერს ორ შაურად
ჰყიდის. ვაფრთხილებთ მკითხველებს და ერთ-
ხელ კიდევ ვაცხადებთ, რომ ჩვენი გაზეთი
ყოველგან : ქალაქებში და სოფლებშიაც, მა-
ლაზიებშიაც და ქუჩაშიც ღირს 6 კაპეიკი.

მიწა

„მიწა და თავისუფლება!“ გაიძახიან
გლეხები : „ისე ცხოვრება აღარ შეგვიძ-
ლიანო“. მართალია სიტყვაა : თუ გლეხებ-
მა მიწა და თავისუფლება არ მოიპოვეს,
ისევ მშიერნი და შიშველნი იქნებიან,
ისევ დამონებულნი და გაჭირვებულნი
დარჩებიან.

მიწა და თავისუფლება! პირველი საქ-
მე გლეხისათვის მიწაა. როგორც თევზს

არ შეუძლია უწყლოთ ყოფნა და ადამი-
ანს უჰაეროთ, ისე არ შეუძლია გლეხს
ცხოვრება უმიწოთ. თუ გლეხს მიწა აქვს,
ის მადლარია, შემოსილია, სახლი აქვს და
კარი, გემრიელად ცხოვრობს, წელში გა-
მართულია, ცოლშვილს კარგად უვლის
და პატრონობს, მოყვარეს მოკვრულად
დაუხვდება და მტერს მტრულად. მაგ-
რამ გლეხს თუ მიწა არ აქვს, ის მუდამ
მშიერია და შიშველი, სახლი არ უვარ-
გა, ოჯახში მწუხარება უტრიალებს, სულ
შეწუხებული და დაღონებული დადის, არ
იცის, რა არის ბედნიერება, მისთვის არ
არ არსებობს მზიანი მხიარული დღე.

გლეხისათვის მიწა ყველაფერია. მიწა
აძლევს მას საქმელს და სასმელს, მიწის
შემოსავალით ყიდულობს ტანსაცმელს,
იკეთებს სახლ-კარს. მიწა აძლევს გლეხს
საღსარს გაჭირვების და დაღონების დროს.
ქორწილია, ნათელა, თუ ტირილი, — მი-
წის ნაყოფი, მიწის შემოსავალია გლეხის
ერთად ერთი ხელის გამწყობი, ერთგულ
მეგობარი. გაუჭირდება გლეხს, მიწას მი-
მართავს; დაუღონდება — ისევ მიწასთან
მივა, მისგან გამოვლის შველას და დახმა-
რებას. დედამიწაო, ამბობს გლეხი და მარ-
თლაც მიწა დედა გლეხისათვის. მივაგლე-
ხი მიწასთან, ჩაპღვრის შიგ თავის ოფლს,

დახნავს, დასთესავს, გაალამაზებს, გასწმენდს, უპატრონებს და მიწაც ერთი ათად გადაუხდის ნაშრომს და ნაამაგარს: ამწვანდება, აყვავდება და უხვს სარჩოს უგზავნის თავის შვილს გლეხს.

მიწა გლეხის ცხოვრების წყარო, მიწა ასაზრდოვეს გლეხს, და მერე ვის ხელშია ეს მიწა, ვინ დაპატრონებია, ვის დაუსაკუთრებია და მიუთვისებია?

ქვეყანაზე უთვალავი მიწაა და მცირე ნაჭერი ეკუთვნის გლეხებს, დანარჩენი კი მეფის და იმის ნათესავების, ხაზინის, ეკლესია-მონასტრების და მემამულეების ხელშია, იმათ ხელში, რომელნიც არ მუშაობენ, არც ხნავენ და არც სთესვენ. „მიწა ჩვენიაო“, ამბობენ მეფე და მისი ნათესავები, თავადები და ახნაურები: „ჩვენი საკუთრებაო“, თითქოს მათის ოფლით იყოს გაკეთებული მიწა, თითქოს მათის შრომით იყოს ამწვანებული და აყვავებული მინდვრები და მთები, თითქოს მათ გაეყვანოთ მდინარეები, მათ გაემწებოთ ტყეები. ჩვენი საკუთრებააო, — ტყვილია და უსამართლობა. მიწა ქვეყნის გაჩენიდან არსებობს, მიწა არავის არ გაუკეთებია. მიწა გაჩენილია ისე, როგორც მზე, მთვარე, ჰაერი, მთელი ქვეყანა. ქვეყანა არავისი საკუთრება არაა: ჩვენ მოვსულვართ, ვცხოვრობთ, ვსარგებლობთ; მოვკვდებით, წავალთ, ქვეყანა — მიწა, მზე, ჰაერი, ისევ აქ რჩება. არავის შეუძლია სთქვას: ჩემია მზე, ჩემია ჰაერიო. ასე არავის არ შეუძლია სთქვას: მიწა ჩემი საკუთრებააო. როგორც ყველას შეუძლია გათბეს მზის სხივებით, იცხოვროს ჰაერში, ისარგებლოს ჰაერით, ისე ყველას შეუძლია ისარგებლოს მიწით, სახლი დაიდგას მიწაზე, მოქრას ტყე, დაამუშაოს მიწა, მოხნას და დასთესოს.

განა სამართალი იქნებოდა, ვინმემ რომ გამოაცხადოს: მზე ჩემი საკუთრებაა და თუ ფულს არ მომცემთ, ისე მზის სინათლეს არავის გაღირსებთო? ან კიდევ ვინმემ ჰაერს რომ დაეპატრონოს და ბაჟი დაადვას? სამართალი კი არა, ეს ქვეყნის დაქცევა, დაღუპვა იქნებოდა. აი, ასეთი-

ვე უსამართლობაა, რომ დღეს მიწა ხელში ჩაუვლიათ და დაუსაკუთრებიათ მეფეს, ხაზინას, ბერ-მოღოზნებს და მემამულეებს. მათ ძალადობით, ყოჩაღობით და მოტყვილებით წაურთმევიათ მუშა გლეხებისათვის ადგილები, დაუსაკუთრებიათ და ახლა გლეხებს ეუბნებიან: „გლეხებო, თქვენ ღმერთმა იმიტომ გაგაჩინათ, რომ დღე და ღამე იმუშაოთ, მეტის მუშაობისაგან წელში უნდა გაწყდეთ, მუდამ მშინიერნი და შიშველნი იყოთ! ჩვენ კი ხელმწიფე და მისი ნათესავები, მთავრობა და მისი კაცები, მემამულეები იმიტომ ვართ გაჩენილნი, რომ თქვენ კისერზედ დაგაჯდეთ, არ ვიმუშაოთ, მხოლოდ ვიქვიფოთ და ვილხინოთ. გლეხებს მიწა არა გაქვთ ან თუ გაქვთ, ძალიან ცოტა, ჩვენ კი ღვთისაგან ნაბოძები ბევრი გვაქვს მიწა, მოღიოთ, აიღეთ ჩვენი მიწა, იმუშავეთ, მოიყვანეთ პური და ნახევარი თქვენი იყოს და ნახევარი ჩვენი!“

ასე ეუბნებიან მუშა გლეხებს მუქთახორები, რომელთაც ყოჩაღობით და მძარცველობით ხელში ჩაუვლიათ მიწები. რა უნდა უპასუხონ გლეხებმა მათ? გლეხები ეტყვიან მეფეს და მის ნათესავებს, ხაზინას, ეკლესია-მონასტრებს, თავად-ახნაურობას: „გეყოფათ ამდენი უსამართლობა და მძარცველობა. ყველა ადამიანი ერთია, ყველამ უნდა იმუშაოს და ყველამ უნდა იცხოვროს თავის საკუთარის შრომით. ბატონყმობა და მჩაგვრელობა უნდა მოისპოს და აწ ჩვენ არავის არ ვემონებით, ვიმუშავეთ მხოლოდ ჩვენი თავისთვის და ჩვენს ნაოფლარს არავის არ დავანებებთ. მიწა თქვენი არაა, მიწა მიწის მუშებისაა“. აი გლეხების სამართლიანი სიტყვა. სამართალი მოითხოვს, რომ მიწა ბატონებისა, თავად-ახნაურებისა და სხვა ამისთანა მუქთამუქამღლებისაგან გადავიდეს მუშა ხალხის ხელში. სამართალი მოითხოვს, რომ მიწით უნდა სარგებლობდეს ის, ვინც მიწას დაამუშავებს, ვინც მიწაზე მუშაობს, მიწის მთელი შემოსავალიც მისი უნდა იყოს, ეს შემოსავალი მისი მარჯვენის ნაყოფია. მუშა კაცს რომ წა-

ართვა შრომის ნაყოფი და უსაქმურებს გადასცე, ეს დიდი უსამართლობაა, ამის შეწყნარება ყოვლად შეუძლებელია, ეს უნდა მოისპოს.

მიწა მიწის მუშებსაო, ვამბობთ. კარგი და პატიოსანი. მიწა უნდა ჩამოერთვას მეფეს და მის ნათესავებს და მემამულეებს, იმათ, რომელნიც თვითონ არ მუშაობენ მიწაზე, არ ხნავენ და არსთესვენ. მიწა იმას უნდა ჰქონდეს, ვინც თვითონ საკუთარის მარჯვენით მუშაობს მიწაზე. მაგრამ მიწები საკუთრებად კი არ გადაეცემა, კი არ დაურიგდება მიწის მუშა გლეხებს. დღეს რომ გლეხებს მიწები გადაეცეთ და უთხრათ: ეს სრული თქვენი საკუთრებაა, გინდათ გაყიდეთ, გინდათ დააგირავეთ, გინდათ დაამუშავეთ, — მაშინ მალე ისეთივე უსამართლობა გაჩნდება, როგორიც დღეს არის. სოფელში ყოველთვის ერთი უფრო ღონიერია, მეორე უფრო სუსტი; ერთი უფრო მოხერხებულია, მეორე — არა. ერთს ბევრი ჰყავს შვილი მეორეს — ცოტა. ხშირად რაზე უბედურება შეემთხვევა გლეხს — სეტყვა მოვა, ან ჭირი გაუჩნდება საქონელს, ან ვინმე მოუკვდება, — გაჭირვებული გლეხი მაშინვე მირბის მდიდართან, თხოვს დახმარებას და უგირავეს, ან მთლად ყიდის თავის მიწას. ამას მალე ის მოყვება, რომ ზოგს სრულიად დაეკარგება მიწა და ზოგი კი ბევრს შეიძენს და ვისაც მიწა ექნება, ის აუცილებლივ დაჩაგრავს უმიწო გლეხს, დაჩაგრავს ისე, როგორც მემამულეები ჩაგრავენ დღეს გლეხებს.

მაშასადამე რომ თავიდან ავიცილოთ ასეთი უსამართლობა, საშუალოთ უნდა მოისპოს მიწის საკუთრება; მიწა არავისი საკუთრება არ უნდა იყოს, არ უნდა შეიძლებოდეს არც გაყიდვა, არც ყიდვა, არც მემკვიდრეობით გადაცემა, და არც დაგირავება მიწის. მიწა უნდა იყოს საზოგადო, საერთო, როგორც არის ჰაერი. მიწა უნდა იყოს საზოგადო კუთვნილება მთელი მუშა ხალხისა და ყველას უნდა შეეძლოს ისარგებლოს მიწით, იმუშაოს მიწაზე. ყოველი ადამიანი მიიღებს მიწას,

ვინც კი იმუშავეს, და მიიღებს იმდენს, რამდენის დამუშავება შეუძლია საკუთარის ძალღონით. იმუშავეს, მიწა მის ხეში იქნება; მიატოვებს მიწას და მიწა გადავა იმ საზოგადოების ხელში, სადაც ის ცხოვრობს; საზოგადოება კი მოსძებნის, ვის გადასცეს მიწა ხელახლა სასარგებლოდ.

ამა' მოითხოვს საპრთალი: მიწა უნდა ჩამოერთვას ყველას, ვინც თვითონ არ მუშაობს მიწაზე, მიწა უნდა იყოს საზოგადო, მიწით უნდა სარგებლობდეს მხოლოდ ის, ვინც თვითონ საკუთარის შრომით დაამუშავეს მიწას.

ფ ი ქ რ ე ბ ი

ურეშო, რასა ჰრთაღებ,
ნაკორავ, რასა ხუნქშო?
სამთარ და სხუნულ ვათუნუთ
ამ თხერ მანდორ-ტუქშო!

ესლაც გუქრთლავს ნაფი,
მაცრამ სხვა ფაქრა მწუკება:
ას რლაც „ღუმა“ *) რომ არა,
ნეტა თუ გამთავადგება?!

ამბობენ, ვათამც ხლსისკენ
ხარხმთა შეატრთლავ.
არა, მხავ, ებ თქვენა „ღუმა“
უფლამც გატრთლავ!

არ მჯერა, აბა რა მარგო,
ერთი მათხრა, ძამთა:
ასევე ის მწასს ქედსუქავ,
ასევე ის მუქთა ჰმთა!

ხმა ვერსად ამბობდა,
სქ ვლამხარკამ ტუქშოთა:
თუ სლამე ენა დავითრა,
გამწურენ მათრახუნქშო!

სხლშო ვერ შევლ შამთა.
მანდორში დავლ კახკლათ,

*) „ღუმა“ — სხელმწიფო სათათბირო.

შაქვთ უსარტსვით თაკანთვის,
რაც მოვშეკე ჩემის ნამკვლავთ!

არა, ძმავ, რა ვქნა, ამეკსო
მთმინებისა ივალა,
ეკ თქვენი „დუმა“ უფაღმა
დასწევვლა, გაატიალა!

* *

ჯერ ისევ შარშან ერთს გოგოს
საუდარს ჩაუკარ თვალა,
ნეტავ იცოდეთ, რა არის?
ურმის თვალავით შრგვალა!

შეგანა, შემადგომასე
ჯვარს დაეწერდა ღამისხსე,
ქსით ნაკარას ვაკოცე,
სელი გადუსვა გაგასე!

მაცრამ, რა მექნა, რით, როგორ?
გამძარტვეს ერთანათა :
რაც მე შინ შემოვითანე,
წაიღეს ძაღის ძალათა!

ესლაც არა მქვს იმედა,
რამ ეიგლო გოგო სელშია,
ფოსტის ფულს მთხვენ, ნაკარა
გამოვაქცე ტეშია!

თორე ვინ ჩავის გოგოსა,
ამასაც გამომაცლავან,
და თუ ჩამიგდეს სელშია,
სუ გვერდებს ამომაცლავან!

არა, ძმავ, რა ვქნა, ამეკსო
მთმინებისა ივალა.
ეკ თქვენი „დუმა“ უფაღმა
დასწევვლა, გაატიალა!

ი. ველოშვილი.

გლეხი და მუშა

ზოგიერთები ამბობენ, გლეხი სხვაა და მუშა სხვაა, მათ საერთო არა აქვთ რაო. ეს შემცდარი აზრია.

ყველაზე უწინარეს ქარხნის მუშათა დიდი უმრავლესობა საფლებიდანაა ჩამოსული. სოფელში ბრუნდება ქარხნის მუშა მოსასვენებლად,

სოფელში მიდის, როდესაც რამე უბედურება შეემთხვევა. სოფელში ცხოვრობენ ქალაქის მუშის დედა-მამა, და-ძმები, ხანდახან მისი ცოლი და შვილიც. მუშა იგივე გლეხია, მხოლოდ სხვა ტანისამოსი აცვია, მუშა და გლეხი მკვიდრი ძმები არიან.

მაგრამ განა მარტო ნათესავეები არიან ისინი? მარტო სისხლით არიან ერთნი? არა, მათ ერთი აქვთ სულიც. მუშა და გლეხი ძმები არიან იმიტომაც, რომ ერთს ტაფაში იწვიან, ერთნაირად იტანჯებიან და ერთი აქვთ მისწრაფება. მუშაც და გლეხიც ქოხში და მიწურში ცხოვრობს, ერთიცა და მეორეც ნახევრად მშვიერია, ხეირიანი მოსვენება არ აქვს არც გლეხს და არც მუშას, მშვიერნი არიან და უსწავლელნი რჩებიან გლეხის და მუშის შვილები. გლეხის და მუშას აუტანელი შრომით და ოფლით არის შექმნილი აურიცხველი სიმდიდრე, აშენებულთაა სასახლეები, გლეხის და მუშის წყალობითაა, რომ მდიდრები განცხრომით ცხოვრობენ და ქეიფსა და ლხინში ატარებენ დროს.

გლეხსაც და მუშასაც ნაღველით აევსო გული. მათ მოჰბეზრდა პირუტყვეული ყოფა და მოინდომეს უსამართლობის მოსპობა და ადამიანური ცხოვრების მოპოვება. ამიტომაც გლეხები და მუშები გაიძახიან ერთხმად: „მიწა და თავისუფლება! თავისუფლება და სამართალი ყველასათვის, მშრომელი ხალხისათვის!“

ცხადია დღესავით, რომ თავისუფლება ერთნაირად სიჭირია მუშისა და გლეხისათვის. თუ გლეხს თავისუფლება არ ექნა, ისე ვერც მიწისაგან გაიხარებს. თუ ხალხს ნება არ ექნება, თვითონ მოუაროს თავის თავს, როგორც მას უნდა, მაშინ მიწასაც ადვილად წაართმევენ. ვერც მუშები გააუმჯობესობენ თავის ცხოვრებას, თუ თავისუფალნი არ იქნებიან. თავისუფლება სიჭირია ყველა მუშა ხალხისათვის. მაგრამ მიწა, მიწა საჭიროა ყველასათვის? რათ უნდა მუშას მიწა, რატომ უნდა შეიწუხოს მუშამ მიწისთვის თავი? აშკარაა ამის პასუხიც. თუ გლეხი მოიპოვებს მიწას, ეს სასარგებლო იქნება ქარხნისა და ფაბრიკის მუშისათვის. მართლაც, რატომ ისე ძნელია მუშისათვის სამუშაო დღის შემცირება ან ქირას მომატება? იმიტომ, რომ ყოველი ადგილზე ათი მთხოვნელი, უსაქმოდ დარჩენილი მუშაა, რომელნიც მზად არიან მა-

რტო ერთი პურისა და თავშესაფარისათვის მთელი დღე და ღამე იმუშაონ. მერე ვინ არიან ეს უსაქმოდ დარჩენილები? მათი უმრავლესობა გლეხებია, რომელნიც სოფლიდან გამოქცეულან, გამოქცევიან უმიწობას. მათ რომ მიწა ჰქონდეთ, სოფელში დარჩებოდნენ, იქ იმუშავებდნენ და ქალაქის მუშებს ლუკმას არ გამოსტაცებდნენ პირიდან.

ქალაქის მუშებისათვის სასარგებლოა, როდესაც გლეხი კარგათ ცხოვრობს, ამით მათი მდგომარეობაც უკეთესდება. ქარხნის და ფაფრიკის საქონელს უმთავრესად გლეხები ყიდულობენ; როდესაც გლეხები ქონებრივად გაღონიერდებიან, მაშინ მეტს საქონელსაც გაასაღებენ და მუშებიც მეტს ქირას აიღებენ. მეორეს მხრით, თუ მუშა კარგად იცხოვრებს, მაშინ გლეხიც მეტს გაყიდის თავის ნაწარმოებს და უფრო მოგებულნი დარჩება.

ამგვარად ერთნაირი ინტერესები აქვთ გლეხებს და მუშებს. ერთნაირად არიან დაჩაგრულნი, ერთი საქმე აქვთ და ერთად უნდა იბრძოლონ განთავისუფლებისათვის.

გლეხის ღირებულება

ამხანაგებო გლეხებო!

მე თვითონ გლეხი ვარ, სოფელში დავიბადე, გლეხებში ვავიზარდე და ძალიან კარგად ვიცი გლეხის ცხოვრება და ვაივავლახი.

მამა ჩემი დიდიდამ საღამომდის მუშაობდა, ოფელში იწურებოდა, წელზე ფეხს იდგამდა და თავის ცოლშვილისთვის ლუკმა პურს შოულობდა. დიდის ტანჯვითა და წვალებით სასწავლებელი გამათავებინა და მერე რუსეთში გამგზავნა. რუსეთში რამოდენიმე წელიწადი ვიცხოვრე, იქაურობა მივიარ-მოვიარე, რუსი გლეხის ცხოვრებაც ვაეცანი და ისევ ჩემ საქართველოში დავბრუნდი.

რუსი და ქართველი გლეხი ერთმანეთისაგან თითქმის არაფრით განსხვავდებიან. ორივენი ერთ უღელში არიან შებმული, ორივენი ერთნაირად იტანჯებიან მთავრობისაგან, მემამულეებისაგან, პოლიციისაგან და ყაზახ-რუსებისაგან.

მაგრამ მათ შორის განსხვავებაც არის. რუსები სკოლებში, სასამართლოში და ყველაგან

სამშობლო ენაზე ლაპარაკობენ, ქართველები კი მოვალენი არიან რუსული ენა ისწავლონ, თორემ სასამართლოში და სხვაგანაც ქართულად არავინ ალაპარაკებს. რუსის ბავშვი სკოლაში თავის სამშობლო ენაზე სწავლობს, ქართველი ბავშვი კი სამ-ოთხ წელიწადს რუსულ ენაზე თავს იმტერებს და იტანჯება. რუსეთში შემოღებულია ერობა, ესე იგი, ხალხს ნება აქვს თვითონვე განაგოს თვისი შინაური საქმეები. მართალია, მთავრობა ამ ერობას ძალიან აჭერს ხელს და თავისუფლად განძრევის ნებას არ აძლევს, მაგრამ ხალხის არჩეული კაცები მაინც მუშაობენ და სოფელს ეხმარებიან. ერობას სოფელში გზები გაჰყავს, ხალხს წამლობაში და ექიმობაში ეხმარება, სკოლებსა ხსნის, გლეხებს კარგ გუთნებსა და იარაღს ურიგებს და მიწის შემუშავებას ასწავლის. ორმოცი წელიწადია, რაც რუსეთში ერობა შემოიღეს და ამ ხანში ერობამ ბევრი სარგებლობა მოუტანა რუსის გლეხკაცობას. რუსეთის მთავრობამ ჩვენთვის ასეთი კულმოკვეცილი ერობაც დაიშურა და ჩვენი გლეხობა ვილაც ბოქაულებსა და გუბერნატორებს დაუყენა ყმებად. რათა? რისთვის? ჩვენ რაღა დავაშავეთ? წლისა და წლის თავზე მთავრობა ხალხს ტყავს აძრობს, იმოდენა ფულს აგროვებს და ღლემდის გლეხებისათვის არაფერიც არ გაუკეთებია. რათა? იმიტომ, რომ მთავრობას არ უნდა ჩვენი განათლება, არ უნდა, რომ თვალეები ავახილოთ, ყურები გამოვიჩიქნოთ და ჩვენც ადამიანები გავხდეთ. გლეხკაცობამ რომ თვალეები აახილოს და განათლება მიიღოს, ის მაშინვე დაინახავს, რომ იმისი ფული, ნაოფლარი და ნამუშავარი სხვის ჯიბეში მიდის. დაინახავს ამას და იტყვის: რათა და რისთვისაო? იტყვის ამას და აღარ მოინდომებს უღელში შებმას, ვილაც მუქთახორა წურბელებისთვის მუშაობას, სხვის გულისათვის დღე და ღამე მუშაობას. ეს კი წურბელა მთავრობისთვის და მუქთახორა მემამულეებისათვის სახეირო არ არის. ჩვენ, გლეხებმა, განათლება რომ მივიღოთ, თვალეები რომ ავახილოთ და ყურები გამოვიჩიქნოთ, ერთმანეთს ხელი ხელს მივცემთ, პირს შევკრავთ და ვიტყვიო:

კმარა მონობა! ვეყყო ამოდენა ტანჯვა!

და წვალემა! გვეყო ამოდენა უსამართლობა და ცარცვა-გლეჯა!

ჩვენ რომ ერთი პირი გვექონოდა, დღემდისაც ვეტყოდით მუქთა ხორა წურბელებს:

დღეის იქით ჩვენ თქვენთვის ხელსაც აღარ გავანძრევთ! დღეის იქით ჩვენ თავისუფალი ხალხი ვართ და თავისუფლად გვინდა ჩვენივე ნამუშავეარი და ნაოფლარი ჩვენვე მოვიხმაროთ! დღეის იქით არც ღალას მოგცემთ, არც ფოსტის ფულს, არც დრამას, არც გზირს შევინახავთ, არც მამასახლისსა და არც მღვდელს!

მაგრამ...

ვამ დედი ჩვენი ღმერთსა! არც ერთი პირი გვაქვს, არც ერთობა, არც ძმობა, არც გამბედაობა, არც ვაჟკაცობა და არც სიმამაცე. **ზარემ ჩვენი ცოლების ლეჩაქები დავიხურეთ და ისე გავიარეთ.** ესღა გვაკლია, თორემ სხვა რამეში რაში გვეტყობა ვაჟკაცობა? დავინახავთ ერთ ან ორ კახაკსა და ქუდ მოგლეჯილები ვავრბივართ. დავინახავთ ბოქაულსა და თავგის სორო ათ-თუმნად გვიღირს. ვინ არ გინდა, რომ თავში არ გვიფაჩუნებდეს! ვზირი, მამასახლისი, ბოქაული, მაზრის უფროსი, ერი, ბერი, მღვდელი და სოფლის წურბელა ჩვენი უფროსია, ყველა ჩვენ გვიბრძანებს, გვიყვიროს, გვლანძღავს, გვაგინებს და გვათრევს. ჩვენ კი თავ ჩალუნული ვდგევართ და ყველაფერს ვითმენთ.

წრულს იანვარში და თებერვალში ყაზახ-რუსებმა მთელი საქართველო აიკლეს, გააოხრეს, ვადბუგეს, ვავერანეს და მიწასთან გასწორეს. სახლ-კარი დავიწვეს, რაც გვებადა, დავეტაცეს და ცოლებსა და ქალებს ლეჩაქი ახადეს. მერე ჩვენ სად ვიყავით? ჩვენ რას ვაკეთებდით? მხოლოდ თავგებივით. სოროებში ვიმალებოდით, კახაკების წინ ვიჩოქებდით და ბოდიშს ვიხდიდით.

სირცხვილი ასეთ ვაჟკაცებს! სირცხვილი იმ ქმრებსა და მამებს, რომელთაც ცოლები და ქალები შეუგინეს და ისინი კი ტყეებში იმალებოდნენ. რა პირით უნდა შეხედოს ასეთმა ქმარმა ან მამამ თავის ცოლსა და ქალს?

რამდენი დანიშნული ვაჟკაცი შერცხვა! რამდენი დასანიშნი ქალი დაიღუპა!

უწინ ჩვენ ქვეყანას ბევრჯერ დასცემია

სპარსელი და ოსმალო. ბევრჯერ აუოხრებიათ და აუწიოკებიათ პატარა საქართველო, მაგრამ ასეთ შერცხვენას ქვეყანა ჯერ არ მოსწრებია. ჩვენი მამაპაპა იარაღით იცავდა თავის კერას, ცოლშვილს და თავის სახლის კარებთან კვდებოდა. ეხლა კი ჩვენ სახლკარსც თავი დავანებეთ, ცოლშვილსაც და მშიშარა კურდ-ლლებივით ტყეში ვავიქეციით დასამალავად!

მაგრამ მარტო ყოზახ-რუ!ებს არ აუოხრებიათ. ყაზახ-რუსების გარდა კიდევ ბევრი ვინმე აოხრებს ჩვენს სახლ-კარს, კიდევ ბევრი ვინმე იკლებს ჩვენს ცოლშვილს, კიდევ ბევრი ვინმე გვეცარცავს და გვეყვლეფავს.

ამ წურბელაზე, მუქთახორა მაწანწალებზე და არამკითხე ბატონებზე მერე მოვილაპარაკეთ.

ქართლელი გლეხი.

რა არის მამასახლისი?

უკვლა, ვისც კი შეარედა უეკლეს მანც მთავრად მთავრობის წყალობით თუ ხალხის ზნეკვთა, მშრამელს გლეხობას უეკვლეს ბატონად ვადაქცევას; მერე ასეთ ბატონად, რომ ცა ქუდათ არ მახსნას, ვედასაწა ქადამსად. მთავრობის დანიშნულა გლეხობის ასეთა ბატონება არიან: გუბერნატორება, მაზრის უფროსება, ბოქაულები და უფრო დიდა ბობალებიც; ესენი ასე მადლა იტყონ თავს, ასე უეურებენ თავანთ ხელობას, რომ თათქოს ასინი ვა არ იეგნენ ხალხისთვის, ვაზმედ ხალხი აეფს ამათავს სავკელი ფურა. ვაჭარებუდას გლეხს ასეთა გვეინიხებულა ვაჭარბატონი გულის ვარდას არც ვა მოუსმენს; არ ვადატრებს ჭეჭეკანს გლეხთან ბასს, თავის დამცირებეს, თუმცა ამათა მოვალეობას, ვეკლას მოუსმინან, ვეკლას ვასტარა და სხავარა ვაგანონ და შესაფერა წამალად დასდათ. ვა ამათთან დიდმა კაცებმა, ხალხად ვარდალებმა, გლეხებს თავი რაგარ ვაუვადონ, სამ სხვა ვადატრება დასცანიებენ, ქალები და ვაფარება შეარცხვენ მანაირას „ცუდა საქველასთვის“!

ასე აქცევან თათქოსს ვაუკლავის მთავრობის უურ-მოჭრად მანა ემება—ბოქაულა, მაზრის უფროსი, გუბერნატორა და სხვა „დადებან“.

მაგრამ, ამ ვაჭარბატონის უფრო ცუდა საქმე ას არის, რომ გლეხობისაგან ვაოხრეულს და და-

უკებულს კაცს — მამსხსლდის ისე რეწიან და აუკუღმართებენ, რომ სოფლის მამსხსლდისა გლეხი კაცო ეო გვეკიბებო, რამედ სეზურ ჩინაფიკიო გლეხის ტანისმოსმო გაცხეული; ეს მამსხსლდისა — ჩინაფიკიო მსხო არის ეოველი ნაბოვის გადადგმასე თავის მოძე გლეხს, ვინდა უკანსენელი გაჭირვებაში იხეებოდეს, ცნოს ზირა ტყავი აძროს, ცოცხლიე გაცტყავს, აღონდ თავის მწყალბოღელ მთავრობის გული მთავოს, ან თავისი გაუმძღონი ანგარების მოვერე გული დაიკავოთიდას.

ეს და, გუბერნატორი რაღა გავამტყუნო, როდესაც გუშინდელი ჩემი ამსხსლი — ძმე გლეხი, მამსხსლდისად რომ ვერჩიე, ისე გამაღიდაცნდა; ისე იფხვარებო თავ ცარელი მამლა ინდოურიკოთ, თათქას ერთი ას აეოს ქვეყნად დადებული, მკორე სტამბლას სულთანი!

ამ გადადგამებს კადეუ თქვენი ჭირი წყულია, სხვათრე რომ აღარ აწუხებდეს ისედაც მწყურბულ-გაჭირებულს გლეხ-კაცს.

სხაივარა რომ ექმნებო გლეხს, ვერ სომ ძლიოს მიჭებდავს „ბატონ მამსხსლდისთან“. ახლას თუ ისეთი სელ ჩინაიკებელი, გაცნისმართლებელი საქმე, სელ ცარელი როგორ მავადეს, სირცხვიდას. სულ ერთას „უჭუჭუთ“ საქმე ამის სხარგებლოთ არ გაკეოდებს. ეს გულეკთალობა მამსხსლდისებას: გლეხებმა კარგად შეიგეს, შეისწავლეს, და იძულებულნი არიან, თუ საქმის გაკეთებო სურთ, თან სელას ჭუჭუიე უნდა მიატონონ მოცაქულად. თუ ვერს და იბუყლას თობას ქსელში გაბმულ ბუზივით „დაუდევარმა“ მოხივარმა.

საქმე არც ისე უბრლდა, როგორც ზოგიერთას ევინებო. მავიდა გლეხი, მკუტხა ქრთამად წითელი ქალდა; არა, უფრო სმარად ბატონ მამსხსლდისებს ისეთი კაცებო ჭეკოთ მეტობრად, რომლებიც „შუამულბოქს ქრთამის აღებში. მითამ გლეხს საკეთეს უჭერებინ, საქმეს ურბებენ მამსხსლდისთან და თან ეო ქრთამს ცანცლავენ ბატონისთვას ეს დანემულია. ერთამ ასეთმა მუამავლამ: — ნამსხსლდისარმა შემამხივლა ერთსელ (მკონი თათანაც ანხა მერე), რომ ესლანდელი მამსხსლდისა არ ვარგა, წინანდელი უფრო სანდასიერა იყოვო.

— როგორა მუოქი, ვკობხე.

— ასე, ამას რომ მკუტხანდი გატანებულს იუღს, უწლოთ არ გამაშებდა ხოლმე;

ეს ეო ასეთი უსვანდისო წუწკია, თუმანი რომ მკუტხა, არ იტყვას, აჭა, ეს ერთი მანეთი შენა განსმრჯელოვო. აო ასე აკეთებენ საქმეს სოფლის მოსელე და ბობლეკებო.

მამსხსლდისის აღიორ - ახსნალობას სხლვარა არა აქვს, რაც ხარჯის გაწერას შეეხებო, ან ამის აკრეფას. აქ სულ მთლად აშკარავდება, ვინ არ ენადმარებო და ვისა სწელობს.

მართლდა, ხალხი თათონ ირჩევს ხარჯის გამწერებს, მაგრამ გამწერებო მამსხსლდისის შამ ქვეში იმყოფებან და მამსხსლდისა მანც ეველაფორის თავი და ბოლდა, სულ ამის სელშია მთელი სოფელი. უნდა ატირებს, სურს და აღხინებს, აცანებს.

გერეთვე იქნეკან მამსხსლდისებო ბეგრის გაევანის დროს. მეტის მეტად უსამართლოდ იცანს ბეგრის განწილიკა: ზოგს სმა ურმის საქმელი ჭეკავს, ისიც უდელს აბამს, ზოგს ერთი უდელი ხრო აბადა და ისიც ამსთან ეწეკა ბეგრას. ან კადეუ ვინც მოასწრობს, „დაახსინის“ თავს ბეგრიდან ან იუღით, ან არუით, ან სხვა რთამე. ამადენა უსამართლობას და ეოველავე ადამანურ უფლების შელახვას ისიც თან სდევს, რომ ამორჩეულს, თავის დეეებულს ასეთის მკუნე კაცს გლეხკაცობა ველარ გადაეეებებს ხოლმე თავის სურვალათვე. ეს ვავბატონებო აქამდას ამამდებან, რომ ხალხის სევედურა, ხალხის უმყოფილება, ხალხის ლანძღვა-ვიხება ამთის გამსქელებულ სვინდისას კანს ვერ ატანს; ვერა გრძნობენ, რომ ხალხს ასანა ევავრებო, ამიტომაც სელმერთედ და მესმედან ამორჩევიანებენ ხოლმე თავს მამსხსლდისად. მეტეკან, რთ არჩევიან თვითონ გლეხებო? ამიტომ, რომ ზოგს ეშინან, ზოგი მოსეიდულია, ზოგი თავს არადებს და ამ დქსქსეკოთ გაძვირავ ვავბატონებო სარგებლობენ. მე ბეგრა მავალათებო ვიცო ამნაირის თინებანს არამც თუ ძველი წესწეობილებანს, არამედ ახლა დროებანც. თურმე სოფელ სმში „ახლ დროას“ მამსხსლდისს ხალხი ეუმნებო: მოგვმორდი, შენი აღარც ავი ვეინდა, აღარც კარგო; რაც მოხდა, ევბრ ვეეოთვო მოსნელებლადა, მაგრამ შენც არ მომიკვდე. ას თურმე ეუმნებო ხალხს: ეხლა რომ ახლა არჩევიანა აქებო, თუ მე ამარჩეკოთ ასევე მამსხსლდისად, ხომ კარგო, თუარ და მთელი სოფელი განსცდელში ჩავარდებდა. აო ამისთანა გულ-შემატევიკებო

არაინ მამსხსლიანება. ისინი ხლხსისთვის კი არა ზრუნავენ, არამედ სკუთარის ჯაბისთვის და თავისთვის. სსმქლებს რომ ვერ ვადუეენებოთ თავანთ მამსხსლიან, რა არის მიხეცა? მიხეცა ის გახლავთ, ერთობის ძალა კარგად არა ჩქვთ შეგნებული; არ ესმით, რომ თუ ერთხარად მოასურვებენ, ვერც მამსხსლიანა შეაძინებთ და ვერც რქებანია ეშმაკი. ჭკრ-ჭკრობით ჩვენს გლეხობას ერთობის სამტკიცეუ აკლია, ეს უნდა შეიგნოს გლეხმა და ერთობას ხელი შეუწყოს.

მაშინ მამსხსლიან ვერ დახსაგრავს სოფელს. სოფელი თვითონ უნაჭრთხებს თავის თავს. სოფლის ურილობა გაარჩევს და მოაწყობს სოფლის სქამებს, სოფელდება შეიკრებებიან და ერთა მუარესთან მოღაზარაკებით დაადგენენ, თუ რა არის ხსარგებლო და მუნებელი სოფლისთვის. რადესაც მოელი სოფელი თვითონ გაუძღვება თავის სქამებს, მაშინ სოფელი დონიერი აქნება, მის კერავინ დახსაგრავს ვერც მოავრობის კაცა და ვერც სხვა ვინმე, ვაჭარი ანუ მეძამულე. მამსხსლიანს უნდა ასრულედეკს ერთადის დადგენილებას, ის უნდა აკეთებდეს მხოლოდ ამის რაც სოფელი მანდაობს. მამსხსლიანს უნდა იყოს სოფლის სურვილის ამსრულებელი, სოფლის მისხური.

დღეს მამსხსლიან ხლხსის მტერია. მართალია, მამსხსლიანს სოფელი არჩევს, მაგრამ მამსხსლიან სოფლის მხაგურდია, იმატამ, რომ ზურგი აქვს გამტარებული მთავრობისგან, მამსხსლიანც მთავრობის კაცია, ჩინოვნიკა.

რა ჩნის გლეხმა კაცმა, რა უყოს მამსხსლიანს, ამ უბრლო მოხელეს, რადესაც იმის მოვარგვლია დიდი ბოქაული, მასრის უფროსი და სხვაჩიც. სამართალი ვიდანთან კიბოს? ამის მაგალითებიც ბევრია. რასაგურდია, ველარავიერს აწყობს იმ მტარად დობემქვრალსთან, რადესაც დიდი ბასრ-კლანჭებიანი არწივი მის მოვარგვლობს.

მამსხსლიანს ცხადია, რომ ჭკრ უნდა მალადი, დიდა მოხელეები მინისტრები, გუბერნატორები უნდა გადაეჩნებულ აქმხან. ხსხელმწიფოს მოქლა მართვა გამგებლობას უნდა გადავიდეს ხლხსის მიერ არჩეულ კაცების ხელში. მუწუგა თუ ძირაინად არ ამოვარდა, ზემოთა ზარის მორჩენა შეუძლებელია. ის „ბობოლებიც“ ძირა და ფესვია ხლხსის მწუხარების. ეს კი მაშინ აქნება შესაძლებელი, როცა ხლხსი შეერთებული აქნება, ხელი ხელს მისცემს, მოელი ხსხელმწიფოს მშრომელი

ხლხსი ერთმანეთს ხელს გაუწვდის ამხანაგურად, მხარს დაუჭერს ერთმანეთის ჭირში და ღსინში.

მოელი ხსხელმწიფოს შეერთებული მშრომელი ხლხსი დაამარცხებს მინისტრებს და გუბერნატორებს! შეერთებული ცალკე სოფლის გლეხები კი თავანთ გახატონებულს მამსხსლიანს.

ამხარად, სჭირთა შეერთებული ძალა მშრომელ ხლხსის, რომ თავი დაუდლოთ უსამართლობას, შეწუხებდს და გატყავებდს.

გლენიშვილი.

მთავრობის ახალი კანონი უმიწო გლეხებისათვის

მუშე ხლხსმა დიდი ხნია გაიგო, ვინცა ბრძანდება დღევანდელი მთავრობა და არავითარ საკეთეს არ გამოელის მისგან. მთავრობა ხლხსის დაუძინებელი მტერია, სულ ამის ცდილობს, როგორმე ხლხსი მოატყუილოს. დახაგროს, შეკავწოთავოს. რასაკვირველია, მთავრობას არ აწუხებს ხლხსის გაჭირვება, ის ეურადღებებს არ აქნევს ხლხსის მოთხოვნილებას.

მოელი რუსეთის გლეხობა ფესვზე აღსდგა, როგორც ერთი კაცა, და თხოულობს მიწას: ჩამოერთვის ეველა მიწები ხსხინს, მეუეს და მის ნათესავებს, ეველსა მონისტრებს, თავად-ახსნაურობას და უსსვიდლოთ გადაეცეს მიწის მუშებს. გლეხები გაიძინან: ან მიწა, ან სიკვდილი! ამ დროს ჩვენ დახსავებული, გახრწნილი მთავრობა ახლს კანონებს დატყის ხლხსის მოსტვევილებად და დასაბრძველებად.

ამ დღეებში მთავრობამ ხსხელმწიფო სოთობის რის წარუდგინა დასამტკიცებლათ კანონი, რომელიც ამბობს:

- „1. მიერეს მნარე-მიწიან გლეხებს ხელსაერელ ზარობებში ეველა ხსხელმწიფო მიწები, რომელიც გამოსადგეა აქნება დასამუშავებლად;
- 2. რადესაც ხსხელმწიფოს არა აქვს იმდენი მიწა, რომ დაეკმყოფილოს ეველა უმიწობათ გაჭირვებული გლეხ-კაცები; ამატამ ხსხელმწიფო ხარჯზე აქნის გამოსეადული კერძი ზირთა ხსხუთარა მიწები შესაკუთრეთა ნებაყოფლობათ;
- 3. ხსხელმწიფო ხარჯზე გამოეადული მიწები მიევიდოს უმიწაწული გლეხებს მისაწვდენ ფასებში;
- 4. დაწესდეს, რომ არ შეიძლება ხსხელმწიფოს მიერ გლეხებისთვის გადაცემული მიწები მიევიდოს არა გლეხთ და არც კერძო ზირთ შეუდობანთ შეესონ ამ გლეხთ და არც კერძო ზირთ შეუდობანთ შეესონ ამ მიწებს;
- 5. მეტო დასმარება აღმოუხნდეთ გადა-

სასკების მსურველ გლეხებს სხელ ადგილებში წასვლისა და აქ ოჯახობის მოწეობისათვის 6. ასეთ გლეხებს, რომელთაც არა ჰქონდა მიწის მუშაობა, გაუადვილდეთ სხელად მოწეობის გეგმვა. გაუშვებო-ბესდეს მიწის მუშა გლეხების-მიერ სკუთარა მი-წით სარგებლობის საქმე ასე, რომ მსურველნი გადავიდნენ ერთ ხმისსხლოდან მეორეზე სხელ-გლეხებზე და მისხობილ აქნის მიწის ნაკერ-ნაკრობს ე. ი. თავთუელ შესკუთრე გლეხს ერთად ჰქონ-დეს ეველა ნაკრება მიწისა; 7. ნება მიეცეთ ცალკე გლეხებს გამოეყონ ხოლმე სხლოგადობის, და გამოსეიდეთ დაისკუთრონ მიწები, ამათ რომელნიც სხლოგადობიდან გადაიხ.; 8 რათა უმეტესად გაჭი-რებულ გლეხ-კაცებს ჩქარა შეუმსობუქდეთ მდგო-მარობა, დაწესდეს სგანგებო კომისიებო ადგილო-ბრე მცხოვრებთაგან, რომელთა რიცხვში აქნებოან გლეხებიც, ანხეულნი ერთობის მიერ. ამ კომი-სიებში უნდა გამოიკვლიონ, რამდენადაა გაჭირვე-ბული ეს თუ ას გლეხი, ხელი შეუწყონ გლეხებს სგ-ლეხი ბანკის მიერ ადგილების გამოსეიდვაში. რაც შეეხება ამ აზრს, ვათამც მიწა მარტო მიწის მუ-შებს უნდა გადაეცეს, რომ კერძო სკუთრება მ-სხობილ აქმნის მიწაზე, რის გულისათვის ეველა მიწები ძლად უნდა ჩამოერთვას შესკუთრებებსო, მთავრობის ასეთი აზრი შემცდარად მაჩნია და ერთხელ კადეკ ამბობს, რომ ის არავითარ ძლას არ დასოგავს ასეთ შესკუთრეთ უფლების და-საცეკლად. მთავრობა აცხადებს, გლეხ-კაცობა ხ-ტოვით უნდა ეხერობდეს შემამულეებს. რუსეთის გლეხ-კაცობაში უნდა იცოდეს, რომ ის დაკმეოფე-ლებულ აქნება მხოლოდ მანა, თუ არეულობის არ მოახდენს და მშვიდობიანის გზით, მშვიდობი-ანის და წყნარის შრომით განაგრძობს ცხოვრებას, რომ ხელმწიფე იმპერატორი მუდამ ზრუნავდა და ზრუნავს მისთვის.“

დადანი ასე ითქმება, მთავრობის სხისცო-ლოდ აუგდა გლეხობა. სხისხინო მიწები გადა-ეკემა გლეხებისო, ამბობს მთავრობა: გადაეკემა „შელავათიანი ზარობებთაო“. არ აცხადებს, რანო-რი უნდა აეთს ეს ზარობები, მაგრამ ძველს ამბავს თუ გაცხისებთ, მავხვლებთ, რომ მთავრობის „შელავათიანი ზარობები“ ეოკელთვის მავხვებლად მუშა სხლისათვის. თუ სხისხინო მიწები არ გე-ოფათ, ანუგეშებს მთავრობა გლეხებს, მანა გა-კატრებულ თავდა-სხნურებს გავუსდებთ მიწებს და თქვენ მოკეიდათო. მთავრობამ კარგათ იცის,

რომ სხისხინო მიწები არ ეოფათ გლეხობას და ამის რომ ამბობს, უფრო აცხნურების ინტერესის-თვის ზრუნავს, ვადრე გლეხების გაჭირვებაზე. მიწის მოკეიდათო, ეუბნება მთავრობა გლეხებს, მაგრამ რომელი ეულოთ უნდა აეიდათ გლეხებში მიწა? საიდან უნდა იმეონთ ეულო და მერე რატომ უნ-და გადაიხდონ მიწაში ეულო? მიწა ხომ ამის უნ-და ჰქონდეს, ვინც მუშაობს მიწაზე და რათ უნდათ მიწა თავდა-სხნურებს ან სხვებს, რომლებიც არ მუშაობენ? სხვაფორავც დაკეხმარებით, ჰმარდება მატეუარს მთავრობა გლეხობის: მოვლე ვერ გა-გეიდათ მიწას, გადასხლეების დროს ხელს შეგი-წეობ, დაგეხმარებო, რომ უკეთესად დაამუშაო მიწა და სხვაო; ეველაფერს მოგეწეობ, არ დაგტოვებ უხატრონთო, კომისიებს დაგინაშნავ, რომლებიც ასე მოგეოფიან, ასე გაცხებინებენ, რომ შენს ბედს ძლად არ დაჰყეოსო. ამის ჰმარდება გლეხებს დლეკანდელი მთავრობა და ამსოახნვე მოათხოვს გლეხებისაგან: ამბობებს თავი განხებთ, ნუ ჰბუნ-ტობთ“, გეოვარდეთ ხელმწიფე იმპერატორი, ემო-რხილებდეთ ზოლიცას, ხატავს სემდეთ მემ-მულეებს და ხელი არ შეახთ მათ სკუთრებისო. კურთხეულს მთავრობის სხლის მოტეკეილებ უნდა: გაცხებინებთ, მხოლოდ ჩემი მონა იევაო. მა-გრამ ავიწეებთ, რომ ახლა მუშა სხლის მოტეკე-ლებს შეუძლებელია. გლეხობა არ ენდობა მთავრო-ბის, არაფერს დაუჯერებს. გლეხობის მხოლოდ სკუთარა თავის იმედი აქვს და მანამდე არ და-წყნარდება, სხნამ მთელი მიწა არ გადავა მის ხელ-ში, სხნამ მიწა არ აქნება მისი, ვინც მუშაობს.

ჩვენებური აზრები

გაფიცვა მთელ ქალაქში.

22 ივნისს მთელ ქალაქში გაფიცვა იყო. ამ დღეს ხალხმა თანაგრძობა გამოუტყდა იმ 27 სალდაოს, რომელთა საქმის გარჩევაც სამ-ხედრო სასამართლომ დაიწყო. გაფიცვნენ რკი-ნის ვზის სახელოსნოები და დებო, შესწყდა რკინის გზაზე მატარებლის მიმოსვლა, არ გამო-ვიდნენ სამუშაოდ ტრამვის მოსამსახურენი, პურის დუქნებისა და აფთიაქის გარდა არ გა-ალეს არც მალაზიები და დუქნები, არც სხვა საეკრო დაწესებულებანი, გაფიცვნენ მოსამს-ხურენი ფაბრიკა-ქარხნებისა, სახელოსნოებისა, სტამბებისა, ბანკებისა, ქალაქის დაწესებულე-

ბებისა, რკინის გზის სამართველოს „სბორის“ ნაწილში 300-მდე მოხელე გაიფიცა და კრება გამართა. სამხედრო საინტენდანტო სამართველოში გაიფიცნენ სამხედრო მწერლები 300 კაცამდე და სხვა. არ გამოსულან ამ დღეს არც ეტლები და არც დროგები. არ ეძინა, რა თქმა უნდა, პოლიციას. ბევრგან ჯარი და ყაზახები დააყენეს. ტყვიის მტყორცნელები დადგეს ალექსანდრეს ბაღის წინ და ერევნის მოედანზე. საკამენდანტოსთან დიდძალი ყაზახები დააყენეს. იქვე იდგა ორი დიდი ზარბაზანი. ხიდზე ყველგან ჯარი იდგა. ტყვიის მტყორცნელები და ზარბაზნები დადგეს აგრეთვე ქალაქის გარშემო, მაღლობ ადგილებზე. ქუჩებსა და მოედნებზე ყაზახები და დრაგუნები დადიოდნენ. ხალხს არსად არ აჩერებდნენ. ასეთ მზადების მიუხედავად, დღემ მშვიდობიანად ჩაიარა. ღამე ქალაქი ბნელაში იყო გახვეული, რადგან ფარნები არ აუნთიათ.

საღდათების ყრილობა

კვირას, 18 ივნისს ნავთლულში ტფილისის ჯარის წარმომადგენელ საღდათებმა კრება გამართეს თავიანთ მდგომარეობის შესახებ მოსალაპარაკებლად. კრებას გარს შემოარტყეს დრაგუნთა პოლკი და საღდათებს წინადადება მისცეს დამორჩილებულიყვნენ. ერთი საღდათი გაიქცა; დრაგუნმა თოფი ესროლა, მაგრამ ააცდინა, ამის შემდეგ 38 საღდათი გამოარჩიეს და წაიყვანეს დრაგუნის პოლკის სადგომში, მაგრამ ცოტა ხანს შემდეგ გაანთავისუფლეს.

საღდათების უქმყოფილება

19 ივნისს ტფილისიდან ყარსისკენ უნდა გაეგზავნათ ერთის პოლკის საღდათები, რიცხვით 40 კაცამდე. საღდათები მეოთხე კლასის ვაგონში (სადაც საქონელია ხოლმე) მოათავსეს. საღდათებმა იწყინეს ეს, მეოთხე კლასიდან თავიანთი ნივთები გადმოყარეს და აფიცერს განუტხადეს, არ წამოვალთ, თუ სახალხო ვაგონებში არ ჩაგვსხამთო. ამის გამო ერთი საღდათი დააპატიმრეს, დანარჩენი მეორე მატარებლით გაჰგზავნეს.

ღუშეთის მაზრის გაჭირვება

შარშან ღუშეთის მაზრა ძალზე დაზარა-

ლდა მოუსავლობით და სხვა უბედურებით. ბევრ სოფელს ნახევარი წლის სამყოფი პურიც არ მოსვლია და, რა თქმა უნდა, სახელმწიფო გადასახადების გაღება ვერ მოუხერხებიათ.

კახეთი

კახეთის საუფლისწულო მამულებში გაფიცვა გქელდება (მუშები თხოულობენ სამუშაო დღის შემკირებას, ქირის მომატებას და სხვას). —ამას წინათ გამგემ წინადადება მისცა მუშებს, დაეწყათ მუშაობა, თანაც დაჰპირდა ზოგიერთ მოთხოვნილებას შესრულებას, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ვინც მუშაობას არ განაახლებს, ყველას უქმად ჩაუვლის წინანდელი სასახური, ე. ი. გამოსვლის დროს პენსია ან შემწეობა არ მიეცემაო. მუქარამ არ გასქრა, —თუმცა ვადის დანიშვნის მესამე დღეს ს. წინანდალში ზოგიერთმა მუშაობა დაიწყო, მაგრამ ამათაც ისევ თავი დაანებეს. მეორე დღეს ს. წინანდალში გაიმართა ყრილობა. დაესწრო დიდძალი ხალხი, უმთავრესად მუშები, იყვნენ სხვა სოფლიდგანაც. გადასწყვიტეს, ერმანეთის მხარი დაუჭირონ და გაფიცვა განაგრძონ, ვიდრე მოთხოვნილებას არ დაუქმყოფილებენ. გამგემ წინადადება მისცა თვიურ მუშებს, სადგომები დასცალეთო. წინანდლის მცხოვრებთ უთქვამთ, არაუშავს რა, დაცალეთ, ჩვენ დაგიომობთ სახლებსაო. ამ უქმად მთელი მამული დაკეტილია, მუშაობა შეწყვეტილია.

მაზრის ადმინისტრაცია ფეხზეა დამდგარი. თელავიდგან ჯარი გაიგზავნა წინანდალსა და მუკუხანში. ნაფარეულში ყაზახები დგანან. 14 ივნისს თელავში კიდევ მოვიდნენ ყაზახები და ესენიც იმ სოფლებში გაჰგზავნეს.

ფერმის გადაწვა

როგოც ს. ტირქისიდან გვატყობინებენ (გორის მაზრა), იქ ვილაცებს გედაუწვავთ ადგილობრივ მემამულის სულხანიშვილის ფერმა. ფერმა მდებარეობდა 2 ვერსის მანძილზე სოფლიდან. იწოდა ორ დღე ნახევარი. გადაიწვა თავლა, რომელიც მოწყობილი იყო ორას სულ საქონლისათვის. გადაიწვა იქვე სახლი სარძეო განყოფილებით, ბელლები, საბძელი და სხვა და სხვა სამეურნეო ავეჯეულობა. ეს სულხანიშვილი ის ვაჟბატონია, რომლის მეოხებითაც

შარშან სოფელ ტირძისში ყახხებმა 7 გლეხი მოჰკლეს და 8 დაჭრეს. ეს ვაჟბატონი ეხლა გაპარულია სამხლვარ გარეთ.

შორაპნის მაზრა

ალიხანოვმა ქუთაისში მეფობის დროს ყვირილაში გაცარტულ ხაზინის შესავსებათ 201,000 მანეთი დაადო ხარკად შორაპნის მაზრის მცხოვრებთ, რომელთაც მხოლოდ ის დანაშაული მიუძღოდათ, რომ პოლიციისა და დარაჯების მაგივრობა ვერ გასწიეს და ვერ შეიპყრეს ხაზინის გამცარცველნი. ყველამ იცის, თუ რა შეუბრალებლობა და სისასტიკე გამოიჩინა გულქვა მბრძანებელმა ხარკის აკრეფის დროს: რამდენს ოჯახს გამოაცალა ხელიდგან მარჩენელი ხარი, ხბოიანი ძროხა, ცხენი და სხ. მაგრამ ამდენ ხანს ყველაფერს ხმის ამოუღებლად ითმენდა თავზარ დაცემული ხალხი; მხოლოდ ეხლა, როდესაც ალიხანოვის გადაყვანის შემდეგ ხალხი კოტათი გონს მოვიდა, იგი დაეკითხა თავის თავს, რა კანონის ძალით, რა უფლებით გადაგვხდევინეს 201,000 მანეთი ყვირილის ხაზინის შესავსებადო? ჩვენ რა მოვალე ვიყავით ხაზინისათვის გვეყარაულნა და დარაჯების მაგივრობა გაგვეწია, როდესაც ამ დარაჯების შესანახად მთავრობა ტყავს გვაძრობსო? როგორც ეხლა გავიგეთ, შორაპნის მაზრის საზოგადოება განუზრახავს, მოსთხოვოს მთავრობას უკანონოდ წაღებულ ფულის უკანვე დაბრუნება.

ს. ხაშიძე (გარეკესეა). ღარ ვიცი, სიადან დავიწყო. სიაქმელი ძალიან ბუერია, მაგრამ მოკლეთ სჯობია. ორი მაგალითი ვიცი ჯერ-ჯერობით უმაგალითო უტიფრობისა: ერთა მინისტრებს უტიფრობა-უსწინდისობა; მთელი სიახლობარო ერთხმით უცხადებს უნდობლობას, ეუბნება წადითო, ისინი კი მაინც მაგრად სსეჯან თავის ადგილზე და განაგრძობენ უკუქმობას. მეორე მაგალითი უტიფრობის ჩვენებურა მამასსლისა-აქსებ იმედ-შიადა. მთელი სოფელი ერთხმად ეუბნება, ღარ გვიანდაზ, რაც მოგვატყუე, გეგნ გეყოფა, შესსესე, თუ არა ჩვენი ფულია, მაგას ღარ გამოგვეადებოთ, ოღონდ წადა აქედანო. სიაქმე იქამდის მიდის, რომ ამ კაცს შარშა უშუერის ღუქსებთა ღანძღვენ, ზარევენ, ის მაინც ეურს არ აბურტავს, დაცუნას არ აზარებს, თათქის მას ღარც კეთილ-

გონიერება განხდეს სდამე და ღარც თავმოგვარობა: სე გვეუბნება: მე უნდა დავამტკიცო, ვინ იყო მოდელატო, ე. ა. სოციალდემოკრატებია სულ-ვეკლანი ერთად, თუ მარტო ა. იმედშიადა.

მაგრამ, ბატონო, შეგვიბრადეთ, სიაქმეს ნუ გვცდენთ: ჩვენ სოფელეკობა რა შუაში ვართ, აქლემება წაიკადნენ, კოსაკი შუაში გასულიტვისო. ჩვენ კი თავი დავგანებე, მუშაობაში სელს ნუ გვაშლი და მერე რაც გენებოს, ის დამტკიცე, თუნდა დამტკიცე, რომ კაცს ორი გული აქვს, კძელი კული, თავში დომხდაი ტვიანის მაგურ, და სსევა, რაც გენებოს.

მხოლოდ ჩვენს სოფელს-საშის-კი თავი დანებე. მაგრამ იმედშიადა სდლსს ეუბნება, მეორედან მე ამომირჩიეთ, თორემ სოფელს ცუდა დღე დავუდგებაო. სდლსი სიაქმლობს, ღარ იცის, სიაქმეს როგორ მოაგლოს სელია.

თუ ცოტადენი კადეუ დანხეა კაცს ადამიანობა, ის თავის თავსეც ნაკლებს უნდა ვიქრობდეს, ვადრე მთელს სოფელსეც, სოფელი თავის ინტერესებს სფარავდა არ უნდა გამოაქნოს, თავს ნება არ უნდა მისცეს, სოფელმა უსამონებაც კი ნსისს იმას გავო, ადამც თუ ავადმყავდა სსტესის და ერთმანეთს მახსოქქის მთელი სდლსი. მე მწამს, რომ ჯერ ამდენი გონიერება კადეუ შერხეია ბ. იმედშიადას, რომ თავის ნებთ განხებებს თავს ნაკისრს თანამდებობას, ვინაიდან სდლსი მას ღარ კნდაბა.

ს. ხაშიძე დიდი მადლობელი აქება, თუ ისე გათავდება სიაქმე, რომ უსამოგნება არ მახდება, თუ არა და სოფელი მაინც ღონიერია ერთს კაცსეც, იტადეს უველამ.

ხაშიძელი.

რ უ ს ე თ ი

გლეხთა მოძრაობა.

ყოველ მსრადან ერთა და იგვეუ ამბავა მადის, რომ გლეხებმა მაგრად აზიან და ემსხდებან. რაიხანის გუბერნიაში გავრჩებაც არ უნდაო ამისა, რომ ცნობურების წესის შესწევლელად ვათამ სსწარა იფის დრო და რომ ეს სიაქმე ჯერ კადეუ უნდა გადაიდოს.

— რატომ? როგორ? გვათხვეო გლეხი — მაცნა მაწა მას, ვინც სისხლით და თვლით რწევას, მორჩა და გათავდა სიაქმე.

ამსხვე აწერებინ კაცნის გუბერნიადან. ჯერ კიდევ ასლ ხანში ეს მხარე ძალზე მიერუებული იყო და აქ სრული მშვიდობიანობა სუფევდა. სიჩუმეს მხოლოდ უბიერ და დაბეჩვებულ ხალხის ოხვრა-კვნესა არღუევდა. ესლა კი იმავე კაცნის გუბერნიაში გლეხებმა აი რა დაბბრეს თავანთ წარმომადგენლეთ, როცა სსხელმწიფოთ სთათბობროში ჰგზავნიდნენ :

გაბედულლათ და გადაწყვეტით იმოქმედეთ და არც ერთს მოთხოვნილებზე სელი არ აიღოთ, უტკველად ძირან ფესვიანთ შესნგვლეთ ასლანდელო წესწობილებს — მოაბოვეთ თავისუფლებსნი. მოუბოვეთ თავისუფლებს ვეკლას იმით, ვინც განმანთავისუფლებულ ბრძოლასში დაისჯას ; მოაბოვეთ ასლი სსარსეგნო უფლებს, ასლი სთათბობროს დაწესებებს. „ხუკნ ქვეყნის ბეტონ-ხეტონები ვართ, ვეკლას დანარჩენი მძროველნი კი ხუკნი მოურავებო და ნოქრებო არან, სილო ხეტონთი თავის მოურავს კი არა სთხოვს, არამედ უბრძანებს. ამტომ ხლხის წარმომადგენლებმა უნდა უბრძანონ და არა გამოითხოვონ. გვეყო მოთმანება. დრო დადგას, ბოლო მოულოთ ძველ წესებს და ასლი ცხოვრება გავამყოფოთ“. „დეკ იცოდნენ სთათბობროს წევრებმა, რომ თუ ხელცრაილნი დაბრუნდნენ—შერცხვენაინი აქნებან. დეკ ისევე მოკვდნენ თავისუფლებასთავის, სსხელოვანი სიკვდილი სჯობს. მთავრობას ურჩევენ, სთათბობროს დათხოვან არც კი გავიფიქროს, თორემ ვეკლას მხროებს მოედებს ალი...“

ასევე მტკიცეთ არან გლეხებო ნიუეგოროდის გუბერნიაში. ამის შესახებ ნიუეგოროდის სსგუბერნიათ ერთბან სმოსანი მოგვითხრობს :

„გლეხობა მოითხოვს მიწას, რომ მოელი მიწას სსხელმწიფოთ თუ კერძო მათ გადაეცეს. ამბობენ, რომ მიწას ლეთისას და იმას უნდა ეკუთვნოდეს, ვინც თავის ძაღლით მუშობს. მიწის არც გაიადვას, არც გაქირავებს არ შეიძლება. სსხელმწიფოთ სთათბობროთ უბირველესად ეოვლიას მოელი მიწას გლეხობას უნდა გადასცეს. თუ ასე არ მოიქცევა, სთათბობრო არ აასრულებს, რაც ხლხმა დააკლას. სთათბობროს დათხოვანს მთავრობას ვერასოდეს ვერ გაჰბედავს. მოელი გლეხობას როგორც ერთი კაცი აღსდგება იმთ დასცეკვლად, ვინც მან სთათბობროში გაჰგზავნას“. თუ მთავრობამ არ აასრულას სთათბობროს ვეკლას მოთხოვნილებანი, მაშინ მბხდებს სსშინელი ამბებო.

მაგროს დგანან მიერუებულ მსკოვის გუბერნიის გლეხებაც. ობობრეცვის მხროდან აწერებან :

სსხელმწიფოთ სთათბობროს ხუკნის მხროის გლეხბო სრულის ნდობით და იმედით უყურებენ. ფიქრადაც ვერ წარმოუდგენიათ, რომ შესაძლებელია სთათბობროს გარეკას. „თუ გარეკას სურთ, მაშ რადასთავის აწვევდნენ. თუ გარეკენ, მაშინ მოელი რუსეთი აჯანყდება.“

ასეთივე ცნობებო მოდის ტავრიდის გუბერნიადან.

სამიერობლის მხროის ზოგაერთ სოფლის სსხოგადობებს აზრად ჰქონდათ შემამუღეთაგან შეეძინათ მიწას სსგლეხო ბანკის შემწეობით. ესლარაკი გაიგეს სსხელმწიფოთ სთათბობროს აზრო და წაიკითხეს მშრომელ ჯგუფის დადგენილებს, იმეფათის ერთობით უარი სოქვეს მიწის ვიდვასუ და დაადგინეს, მოუწადონ სთათბობროს გადაწყვეტილებას. სოფლის სსხოგადობათა ვრდილობხედ განახიებს ადგენენ, თავანთ წარმომადგენლეთ გამარჯვებას უსურვებენ, მოაგნებენ ფიცს, ჰზბრდებან შეკლას და სთხოვენ, ბოლომდე დაიცვან ხლხის სსწირობებს. ხლხმა ძაღან გამოიღვიდა. თათრებიც კი გაფიცებობთ თვალ-მურს ადგენებენ სთათბობროს მოქმედებს.

სანიტურესო ცნობებს იტობანებან ზოლტავის გუბერნიადან გლეხობა ცხოვრების შესახებ.

ესლას ვერავინ შეარევეს გლეხობა ერთობას. ძაღან სსუურადღებობა შემდეგი გარემობას : ერთ სოფელში გლეხებმა შემამუღეთა მიწების გემცნე კი შეადგინეს, რომელნიც მათ უნდა გადაეცეს. მეორე სოფელში ცხარე სჯას-ბასი აქვთო იმის შესახებ, თუ როგორ შეამუშავონ მიწებო, რომელიც მდლე გადავას მათ ხელში.

სათათბობროს მშრომელთა ჯგუფმა მიიღო შემდეგი განცხადებანი გლეხებისაგან :

1. — სოფ. ნიკოლაევკის (სიმბიისკის გუბ) გლეხებისაგან ; „ხუკნო ხეტონემულთ წარმომადგენლო, მოგმართავთ თქვენ და სსხელმწიფოთ სთათბობროს ვეკლას წევრებს. მტკიცედ და შეურეკვლად დაიცეკვით ხლხის ვეკლას მოთხოვნილებანი. დაბეჩვებული ხლხი თქვენგან სუკეპს მოკლას. სუ შესწვეტავთ თქვენს მუშობას. კარხედ მომდგარი სსწირობებს დაუეთხელოვს გადაწყვეტას თხოვლობს. ხლხის მოთმანების ფიადას აავსოთ, მოთმანებან ძათე სწედებს. სსუკუნებობთ მოგროვილი მძეღვარებს მხგვრკელთა წინაღმდეგ ბობოქრობს

საღსის გულში და მზად არის გადმოხეთქოს. აქამდე ნუ მიიყვანო, დაეშურეთ მოგვიბოვოთ მიწა და თავისუფლება, დარწმუნებული იყავით, რომ თქვენ მხარს გიჭერთ საღსი, რომელიც მზადაა, დაიცვას თავისი არსებული კანცები და შეღასული სამართალი. თქვენთან არს დიერთა და მისი სამართალი.

2. — ს. პოხომოვსკიდან (სარკ გუბ.) ჩვენ, მოქალაქენი ორივე სქესისა სოფ. მსომოვსკისა სარკოვის გუბერნიისა, შევიკრიბეთ მიტინგზე რიცხვით 420 კაცი და ვსცხნით, რომ მოაგრობდნენ არა სურს საღსის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას, რომ მას დაჰკარგავს საღსის წილი, და სურს წინადადებულად საღსის გაყვლა და ძალმომრეობას, ამიტომ ურადობას მოუწოდებს საღსის აღსდგეს თავის ინტერესების დასაცავად და ძალით ჩამოაგდოს მონობის უღელი და მოაბოვოს მიწა და თავისუფლება. ჩვენ ვიცით, რომ მხოლოდ ბრძოლით მოვიბოვებთ ჩვენს უფლებას და, ამიტომ მოვასხენებთ მშრომელ ჯგუფს, რომ მრავალ-მილიონიანი მშრომელი გლეხობა შეგნებულ მუშებთან ერთად მხარს დაუჭერს გლეხთა წარმომადგენელთ სიტყვით და საქმით. იბრძოლეთ ბოლომდე, ჩვენ თქვენთან ვართ. გაუმარჯოს მიწას და თავისუფლებას.

ამ დადგენილებას ვუერთდებით ჩვენც, სოფ. დევრეშევსკისა მოქალაქენი, შეერთებული ურადობაზე, რიცხვით 290 კაცი.

მუშათა მოძრაობა.

უსაქმოდ დაჩხინილ მუშათა ზეტერბურგის საბჭომ გამოსცა მოწოდება რუსეთის ეგვალ უსაქმოდ დაჩხინილთა მიმართ. ეს მოწოდება შემდეგის სიტყვებით ბოლოვდება :

შეთანხმდით და შეკავშირდით ეგვალ ქალაქებში, უსაქმოდ დაჩხინილნი ამსხანაკებო, თავი მიახსნეთ მორჩილებას და მოთმინებას. შეერთდით და დაიარსეთ უსაქმოდ დაჩხინილთა საბჭოები, მოითხოვეთ სარგადო საქმეების მოწეობა ეგვალ უსაქმოდ დაჩხინილთათვის.

— სტამბუბის მომუშავეთა კავშირს მოსკოვში ზროტესტი გამოუცხადებია სტამბუბის ზატრონთა წინააღმდეგ, რომელთაც მოაგრობდნენ მიამართეს და სოხოვეს დახმარება. კავშირმა ამსხანაკე დაადგინა, ეურადდება არ მიაქციოს სტამბის ზატრონთა შექაჩას მუშების დათხოვნის შესახებ, რადგან კავშირს ამის წინააღმდეგ სარბოლოვლად ძალა

შესწევს. ამ კრებაზე, სადაც ეს დადგინეს, 6000 მუშა ეთოვალა.

— შეგნებული მუშებია დად ბრძოლას ეწევიან შვე რაზმელთა წინააღმდეგ. ჯერ იარაღს ართმევენ, მერე ნიშნებს და, თუ მანინ არა ეშველათ რა, მამნ სარტიკი ზომებისც ხმარობენ მათ წინააღმდეგ. ერთი შვე რაზმელი მუშა კინდავმ ქარხნის ანთებულ ფეხში არ ჩააგდეს. მერე კი წაუსვეს რადაც სალებავა და ისე გამოისტუმრეს. ერთსაც ესევე საქმე დაჰმართეს, მერე ტომარაში ჩასვეს და გარედ გამოათრეს.

— ზეტერბურგში ნევის წასტავის რაიონის მუშათა შორის მოძრაობა ძლიერდება, ზოლიდაის ცნობებით, მუშებია სყოველთაო გაფიცვას აზიარებენ.

— ქ. მოგალევში შეტყავე შეგარდებმა გაათავეს გაფიცვა. შექარხნებია დამარცხდნენ; შემოადეს 8 საათის სამუშაო დღე.

— ატკარსკის მზრნში გლეხებია უარს ამბობენ რეიონის გზაზე მუშათაზე. ისინი თხოვლობენ სელფისის მომეტების.

— სუჟის მაქრის ქარხნის მუშებმა მოათხოვეს ქარის მომეტება და მუშათა თავი გაანებეს. ქარხნის ზატრონი დაჰმირდა დაკმაყოფილებას და მუშებმა ისე დააწვეს მუშათა.

— ამის წინადადებებში მომხდარ არეულობის შესახებ გამოიკვია, რომ დეუკანის წინაქადას დასრემანს ახლო-მასლო სოფლებს გლეხებია. ისინი თურმე ამბობდნენ, რომ ზური, რომელიც ამ წინაქადაში იფქება, ჩვენია, და მასუდან ურმებით. ჯარის მოსწრებადის გლეხებს ბლომად წავლთა ფქვალი. იქვე მეოფ ზოლიდაელებითავას გლეხებს უთქვამთ : ჩვენ ჩვენი ფქვალი მიგვაქს და ზატარა ხანს უკან ბევრ სხვა რამესაც წავადებთო.

ზვილი თავისუფლება

იმ ქვეყნებში, სადაც სალხემწიფოს თვით ხალხი განაგებს, თავის არჩეულ სახლო კაცების შემწეობით, ყოველს მცხოვრებს აქვს უფლებები, რომელთა წართმევა ან შელახვა არავის შეუძლია. ამ უფლებებით ყველა სარგებლობს, რა ტომისა, ჩამომავლობისა, ან რჯულისა უნდა იყოს, სარგებლობს მდიდარიც და ღარიბ-ლატაკიც. ამ უფლებათა თავისუფალ სარგებლობას უწოდებენ თავისუფლებას. ამისთანა თავისუფლება შეილია. აქ ჩა-

მოვთვლით მათ და თან განვმარტავთ, თუ რაში მდგომარეობს თვითეული მათგანი:

1. პიროვნების ხელშეუხებლობა

ე. ი. არავის, არც მთავრობის კაცს, არც სხვას არ შეუძლია ტყუილ-უბრალოდ ვინმე შეურაცხყოს ან ავნოს რამე. არავის შეუძლიან დააპატიმროს ადამიანი, თუ ხელთ სასამართლოს დადგენილება არა აქვს. მოსამართლეს კი თვით ხალხი ირჩევს და მთავრობას ხელი არა აქვს სასამართლოს მოქმედებაში. მაგალითად ინგლისში ამისთანა წესია: ვთქვათ ვისმეზიდ ექვი მიიტანეს, რომ მან ბოროტ-მოქმედება რამე ჩაიდინა ან დანაშაულობა რამე მიუძღვის და დააპატიმრეს. დაპატიმრებული 24 საათის (ხოლო იმ ადგილებში, საცა მსაჯული არ არის და იგი დაშორებულია, 3 დღის) განმავლობაში უნდა წარუდგინონ მსაჯულს. მსაჯული გამოუცხადებს, თუ რა ბრალსა სდებენ და დაუყონებლივ გამოიძიებს საქმეს. თუ აღმოჩნდა, რომ დაპატიმრებული დამნაშავეა, მაშინ მსაჯული წერილობითი ბრძანებას გასცემს, რომ დამნაშავეს დაპატიმრება გაუგრძელონ, და სამართალში აძლევს. მსაჯულმა თავის ბრძანებაში უნდა აღნიშნოს დაპატიმრების მიზეზიც.

ხოლო თუ მსაჯულმა სცნო, რომ კაცი უსაფუძვლოდაა დაპატიმრებული, და გაანთავისუფლა, ნაპატიმარს უფლება აქვს სისხლის სამართალში მისცეს ის, ვინც მის დაპატიმრების ბრძანება გასცა, გინდ ეს დიდი მოხელეც იყოს, და აგრეთვე ისინიც, რომელთაც ეს ბრძანება აასრულეს. ნაპატიმარს შეუძლიან, აგრეთვე, მოსთხოვოს მათ იმ ზარალის ანაზღურება, რომელიც მას უსაფუძვლო დაპატიმრებამ მიაყენა.

ხალხის მოხელე ან ის პოლიციელი, რომელმაც დააპატიმრა, თავს ვერ გაიმართლებს მით რომ, მე „უფროსმა მიბრძანაო“. უმცროსი მოხელე მოვალე არ არას აასრულოს უფროსის ბრძანება, რომელიც უსაფუძვლოდ ან უკანონოდ მიაჩნია, და თუ ამისთანა ბრძანება აასრულა, იგი პასუხს აგებს სასამართლოს წინაშე.

არც თუ ვისიმე ბინაში შესვლა, იქაურობის გაჩხრეკა და გადაქოთება შეუძლიან პოლიციას, თუ ხელთ სასამართლოს წერილები-

თი ბრძანება არა აქვს, და ისიც მხოლოდ მზის ჩასვლამდის შეუძლიან. არავის შეუძლია წერილების გახსნა ფოსტაში, თუნდ უმაღლესი მოხელისაგან ჰქონდეს ნაბრძანები. ეს შეიძლება მხოლოდ მაშინ, თუ აქვთ სასამართლოს წერილობითი ბრძანება. ამის დამრღვევი პასუხის მგებელია სასამართლოს წინაშე.

ყველას, იქნება ეს ქართველი, სომეხი, თათარი, რუსი, ფრანგი თუ სხვა რაიმე ტომის ან რჯულის კაცი, თავისუფლად შეუძლია, საცა უნდა იქ წავიდეს ან დასახლდეს, რა ხელობასაც უნდა იმას მოჰკიდოს ხელი, ან სხვა და სხვა ქონება შეიძინოს. ქალაქები კი, რომელშიაც კაცის გვარი, სახელი, წლოვანება და სხვა აღნიშნული (ეგრედ წოდებული პასპორტები), და ურომლისოდ ჩვენში კაცი ფეხს ვერ გადადგამს, განათლებულ ქვეყნებში უცხო ხილია. ამერიკაში ყველას იარალის ტარების უფლებაც კი აქვს.

იმ ქვეყნებში, საცა პიროვნების ნამდვილი ხელშეუხებლობაა, შეუძლებელია რაც ჩვენში ეხლა ხდება: იქ ვერ იფარფაშებს უბრალო ჩაფარი, ყაზახი, პოლიციელი ან აფიცერი, რომელთაგან თვითეული ჩვენში ნამდვილი მეფეა და მთელ ხალხს თავის ქეიფზე ათამაშებს. გუბერნატორი იქ ვერ გამოსცემს საგანგებო წესებს, რომლის ძალითაც უბრალო დანაშაულობისთვის კაცს სიცოცხლეს უსპობენ. შეუძლებელია იქ ტყუილ-უბრალოდ საომარ ღროის წესების გამოცხადება, ხალხის დახოცვა და ქუჩაში ხალხის უდიერი ჩხრეკა, ცემა-ტყევა და ყველა ის, რაც ჩვენებურს კაცს კარგა აქვს გაცნობილი.

2 სინდისის და რწმენის თავისუფლება

ე. ი. ყველას თავისუფლად შეუძლია თავის რწმენა, აზრი იქონიოს, თავის რჯულს მისდიოს. შეუძლია სწამდეს ღმერთი, უარ-ჰყოს იგი, ერთი სიტყვით თავის აზრის, რწმენის და რჯულის საქმეში არავის არ უნდა დაეკითხოს, არავის შეუძლია ძალით მოახვიოს ესა თუ ის აზრი, რწმენა და რჯული, მით უმეტეს არავის შეუძლია ამა თუ იმ აზრის ან რჯულის გულისათვის შეაწუხოს ან სდევნოს ვინმე. ყველა ეს სინდისის საქმეა და მისი შეზღუდვა, შევიწროება არავის შეუძლია.

3 და 4. თავისუფლება სიტყვისა და წერა-კითხვისა

ე. ი. ყველას თავისუფლად შეუძლია თავისი აზრი, რწმენა, გამოსთქვას, დაწეროს ან დაბეჭდოს. ამისათვის ყველას თავისუფლად შეუძლია სტამბა იქონიოს და ჰბეჭდოს ყოველგვარი წიგნები, წიგნაკები, ჟურნალ-გაზეთები, ფურცლები და სხვა. და ყველა ამისთვის სრულიადაც არ არის საჭირო მთავრობის რაიმე ნებართვა. ამ წიგნაკებში, ჟურნალ-გაზეთებში, ფურცლებში ყველას თავისუფლად შეუძლია ანგარიში გაუწიოს და გაჰკიცხოს მთავრობის და მოხელეთა მოქმედება, ძალიან წარჩინებულნიც რომ იყვნენ ეს მოხელენი. დაბეჭდილ წიგნაკების, ჟურნალ-გაზეთების და ფურცლების გავრცელება და ვაჭრობა ყველას თავისუფლათ შეუძლია.

აგრეთვე ყველას შეუძლია თავისუფლად ლაპარაკი კრებებზე, ყრილობებზედ. ყველას სრულიად თავისუფლად შეუძლია გაჰკიცხოს და ანგარიში გაუწიოს მთავრობის და მოხელეთა მოქმედებას და არავის შეუძლია ეს დაუშალოს.

ხოლო თუ ვინმემ ბოროტად გამოიყენა ეს თავისუფლება და ლაპარაკში ცილი დასწამა ვისმე, კორი გაავრცელა ან ტყუილი ცნობა მიაწოდა ხალხს, მაშინ დამნაშავე პასუხს აგებს სასამართლოს წინაშე.

სიტყვის და წერის თავისუფლებას დიდი მნიშვნელობა აქვს და იმიტომ არის საჭირო, რომ მოხელეთა ძალმომრეობა შეიზღუდოს. აუ მსაჯული უკანონობას ჩაიდენს, მოხელე კრთამს აიღებს ან დასჩაგრავს ვისმე, ვინ გამოვსარჩლება უძღურს? თავისუფალი სიტყვა. რაკი თავისუფალ სიტყვის შემწეობით უკანონობას გაიგებენ, ხალხი ეცდება თავიდან აიშოროს და დასაჯოს ამისთანა უკანონობის ჩამდენი მოხელენი.

5). თავისუფლება კრებისა

ე. ი. ყველ ადამიანს სრული უფლება აქვს საცა უნდა და რამდენიც უნდა შეიკრიბნენ, რათა თავიანთ საქმეებზე და სხვა და სხვა საჭირო-ბოროტო საკითხებზე მოილაპარაკონ. ამისთვის სრულიადაც საჭირო არ არის მთავრობის რაიმე ნებართვა ან განცხადება. ხალხს შეუძლიან მრავლად შეიკრიბოს და

და ქუჩა-ქუჩა იაროს სიმღერით, დროშებით და სხვა. არც თუ ამის დაშლა შეუძლიან ვისმე. ამ კრებებზე თავისუფლად შეიძლება ლაპარაკი სხვა და სხვა საგნებზე, მთავრობის, მოხელეთა მოქმედებაზე და სხვა...

კრების თავისუფლებას დიდი მნიშვნელობა აქვს ხალხისათვის, რადგან ხალხს თვით-მოქმედებას აჩვენებს...

6. კავშირების თავისუფლება

ე. ი თუ რაიმე მიზნის მისაღწევად რამდენიმე კაცს შეერთება, შეკავშირება სურს არავის შეუძლია ამის დაშლა. კავშირების შედგენა ერთობ ესაჭიროებაო მუშებს და გლეხებს, და საზოგადოთ მათ, ვანც სხვა და სხვა მეპატრონეთაგან არის დაჩაგრული და შევიწროვებული. მეპატრონენი და მემამულენი ცდილობენ რაც შეიძლება მეტი სისხლი გამოსწოვონ მუშებს და გლეხებს. ამიტომ მეპატრონეს ან მემამულეს სრულიადაც არ აწუხებს მუშისა და გლეხის გაჭირვება. ღარიბმა და მშრომელმა ხალხმა კარგა იცის, რომ მეპატრონენი და მემამულენი მათ გაჭირებას არ უშველიან: მუშა და გლეხი შეიძლება წელგებზე ფეხს იდგამდეს, სნეულდებოდეს, სიბნელით იყოს მოცული, შიშველ-ტიტველი და მშიერი დაიარებოდეს, ყველა ეს არ აწუხებს მეპატრონეთ და მემამულეთ.

მუშებმა შეიგნეს, რომ თავიანთ მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად თვითონვე უნდა იზრუნონ. და აი ამისთვის იგინი ერთმანეთს უკავშირდებიან, შეთანხმებულ მოქმედების პირობას სდებენ და კავშირს აარსებენ. ყოველი მუშა ცალკე-ცალკე მეპატრონესთან ბრძოლაში სუსტია: იგი ვერაფერს გააწყობს მასთან. მეპატრონე ადგილიდან დაითხოვს და მის მაგიერ მისვე ამხანაგს მიიღებს. ხოლო თუ მუშები პირობას დასდებენ, რომ ერთი პირი იქონიონ, ერთად იმოქმედონ, მაშინ იგინი უკვე ძალას წარმოადგენენ, იმისთანა ძალას, რომელსაც მეპატრონემ ძალაუნებურად ანგარიში უნდა გაუწიოს. მაშინ იგი ისე უღიერად ველარ მოეპყრობა მუშებს, რადგან იცის, რომ ერთს რომ აწყენინოს ან ტყუილუბრალოდ დასაჯოს, მას ამხანაგები გამოვესარჩლებიან. ძალაუნებურად უთმობს მუშებს და თან-და-თან მუშები აუმჯობესებენ თავიანთ მდგომარეობას.

გლენებსაც სჭირიათ შეკავშირება: მემამულეებთან საბრძოლველად და მეურნეობის გასაძლიერად. მემამულეებთან საბრძოლველად გლენები კავშირს აარსებენ და საიჯარო ქირის შემცირებას მოითხოვენ. თუ მემამულემ არ დაუთმო, მაშინ იგინი მოსამსახურეთ ჩამოართმევენ, მუშებს არ მისცემენ მიწების დასამუშავებლად და სხვა. შეკავშირებულ გლენებს შეუძლიათ მთლად ჩამოართვან მიწები მემამულეებს. როდესაც შეერთებულის ძალით ებრძვიან მემამულეებს, გლენები ყოველთვის თავისას გაიყვანენ, იმიტომ რომ ერთი პირი აქვთ, თორემ წინად ერთი რომ უარს ეტყოდა უზომო იჯარის ფასის გადახდაზე, მისივე მეზობელი იღებდა მიწას.

გაუმჯობესებელ იარაღის, კარგი თესლის შესაძენად და ნაწარმოებ საქონლის, პურის, კვერცხების, ერბოს და სხვა გასასყიდად გლენებს კავშირები ქსაჭიროებათ. გაუმჯობესებულ იარაღის და საუკეთესო თესლის შესაძენად საჭიროა დიდი ფული. ერთი გლენი ვერ შესძლებს ყველა ამის შეძენას. საერთო ძალღონით კი, საერთო ფულით, გლენები შესძლებენ როგორც გაუმჯობესებულ იარაღის, ისე საუკეთესო თესლის შეძენას. საქონლის გასაყიდად საჭიროა გლენმა იცოდეს საით წაიღოს საქონელი, რამდენი დაამზადოს, — ამასაც იგი მარტოკა ვერ მოახერხებს. ამასაც ხარჯი უნდა! საზოგადო ძალღონით კი მათ შეუძლიანთ გაიჩინონ საზოგადო საწყობი, საზოგადო დუქანი, იქონიონ მიწერ-მოწერა ვაჭრებთან და მყვლეფელ ჩარჩებსაც თავს დაახწევენ. ამრიგად კავშირებს გლენებთათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს.

7. გაფიცვის თავისუფლება

ე. ი. ქარხანა ფაბრიკის, სოფლის მუშებს და საზოგადო სავაჭრო, საზოგადოებრივ და საქალაქო დაწესებულებაში მოსამსახურეებს, თუ მათი გაჭირება აუტანელი გახდა, შეუძლიანთ გაფიცვა გამოაცხადონ, ე. ი. მუშაობაზე ხელი აიღონ და ამისათვის პასუხს არ აგებენ.

თუ გაფიცვის თავისუფლება არ არის, კავშირების თავისუფლება მაშინ ფუჭი სიტყვა იქნება, და ხალხს არ მოუტანს იმ სარგებლობას, რომლის მოტანაც შეეძლო. ერთმა მუშამ

მუშაობა აღკვეთოს, მეპატრონე მაშინვე დაითხოვს. მაგრამ თუ მრავალი მუშა, მთელი კავშირი სწყვეტს მუშაობას, მაშინ მეპატრონე იძულებულია დაუთმოს, რადგან თვითეული მოცდენილი დღე მას დიდს ზარალს აყენებს. ხოლო მუშების დათხოვნა არ შეუძლიან, რადგან დათხოვნილ ამხანაგების აღცილის დაჭერას არავინ იკისრებს. ამრიგად, რათა კავშირის მოქმედებას რამე ნაყოფი მოჰქონდეს, საჭიროა, კავშირების თავისუფლებასთანავე გაფიცვის თავისუფლებაც არსებობდეს; ხოლო თუ გაფიცვის თავისუფლება არ იქნება, მაშინ ყოველ გაფიცვაში მთავრობა ჩაერევა თავის ჯარით და პოლიციელებით და მუშებს გაფიცვას შეაწყვეტინებს, რადგან მუშები გაცილებით სუსტები არიან, ვიდრე მეპატრონეთა და ჯარის კავშირი.

ამრიგად ყველა მშრომელს გაფიცვის თავისუფლება ისევე ესაჭიროება, როგორც დანარჩენი თავისუფლება“.

ამრიგად პიროვნების ხელ შეუხებლობა, თავისუფლება სინდისისა და რწმენისა, სიტყვა — წერისა, კრებისა, თავისუფლება კავშირებისა და გაფიცვისა, აი, ის შვიდი უმთავრესი თავისუფლება, რომელიც უნდა ჰქონდეს ყოველ ადამიანს განურჩევლად სქესისა, სარწმუნოებისა, რჯულისა და ეროვნებისა.

რედაქტორ-გამომცემელი მ. ადამაშვილი.

ყოველდღიურა სხვალიტაკო და სხვალიტაკურა
გაზეთა

უ რ ლ ე ხ ი

სურათბიანის დამაყვებით
ფასი ფაზეთისა:

კავკასიაში და რუსეთის ყველა ქალაქში გაგზავნილ ერთის წლით	7 მან.	} სახდვარ-გარედ გაგზავნილ ერთის წლით	11 მან.	
ეთის თვით	50 კაპ. სურ.		} ერთის თვით	1 მან.
დამატებითი	80 კ.			

პირველ ივნისიდან წლის დამლევამდე გაზეთი ეღირება 4 მან.

ქანტარის ადრესა: ვანქის დადი ქუჩა, სსსდა მარტოაუზოვისა.

სტამბა „**ი დ ე ა ლ ი**“ (მ. დ. კიკნაძისა)
ნიკოლოზის ქუჩა, მილოვის სახლი № 6.